

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА КЕРОВАНІСТЬ ОСВІТНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

THE INFLUENCE OF SOCIAL NETWORKS ON THE MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

У статті досліджено вплив соціальних мереж на керованість освітнім середовищем закладів вищої освіти на прикладі університетів України з використанням контент-аналізу соціальних мереж. Зроблено висновок, що вплив соціальних мереж на керованість освітнім середовищем закладу вищої освіти характеризується позитивним ефектом, що полягає у формуванні іміджу організації, інформуванні та організації комунікації із зацікавленими сторонами. Ефективний, корисний та реалістичний контент сторінки визначає ступінь впливу соціальних мереж не лише на освітнє середовище, академічну культуру закладу вищої освіти, а й на зовнішнє середовище. Приклад університетів України демонструє сприятливий вплив використання соціальних мереж на керованість освітнім середовищем закладу вищої освіти та скорочення рівня напруги в зовнішньому середовищі. Приклади використання соціальних мереж в різних країнах доводять, що вони є організаційним, інформаційним інструментом для цілої низки рухів: інструментом мобілізації та організації студентських протестів у Великобританії в 2010-2011 роках; інструментом підтримки та активації поведінки студентів Гонконгу через колективні дії, цифрову та індивідуальну участь у протесті; інструментом гармонізації протестної діяльності. Соціальні мережі як інструмент інформування, а відтак і управління, визначає спрямування впливу на організацію, її культуру. В межах освітнього середовища закладу вищої освіти роль соціальних мереж зростає. Серед основних викликів такої тенденції – керованість організацією. За відсутності контролю щодо інформації в соціальних мережах, керованість може скорочуватися, а за умови своєчасного повідомлення достовірної інформації, рівень керованості зростає, скорочуються ризики поширення недостовірної деструктивної інформації. Попри суперечки щодо ролі соціальних мереж у протестах, майже ніхто не заперечує, що цифрові медіа мали велике значення для координації, забезпеченні спілкування та мобілізації ресурсів. Водночас дослідження практики впливу на засоби масової інформації також неодноразово демонстрували вплив використання соціальних мереж на участь у протестах.

Ключові слова: освітнє середовище, заклад вищої освіти, соціальні мережі, інформаційне середовище.

The article examines the impact of social networks on the manageability of the educational environment of higher education institutions by way of the example of Ukrainian universities using content analysis of social networks. It is concluded that the influence of social networks on the manageability of the educational environment of higher education is characterized by a positive effect that is revealed in image formation of the organization, as well as providing

information and communication with stakeholders. Appropriate, useful and realistic content of the page determines the degree of influence of social networks not only on the educational environment, academic culture of higher education, but also on the external environment. The example of Ukrainian universities demonstrates positive development in managing the educational environment of higher education institutions through social networks and the reduction of tension in the external environment. Examples of the use of social networks in different countries prove that they are an organizational, informational tool for a number of movements: a tool for mobilizing and organizing student protests in the UK in 2010-2011; a tool for generating support and activating the behavior of Hong Kong students through collective action, digital, and personalized participation in the Umbrella Movement; as well as a tool for harmonizing protest activities. Social networks as a tool of informing, and hence that of managing, determines a certain orientation of influence upon the organization, as well as its culture. Within the educational environment of higher education institutions, the role of social networks is growing. Among the main challenges of this trend is the manageability of the organization. Lack of information control on social networks can impede the overall managing, while timely reported reliable evidence may increase the level of controllability and reduce the risks of spreading destructive misintelligence. Despite controversy over the role of social networks in the protests, almost no one denies that digital media are important in coordinating, communicating and mobilizing resources. At the same time, investigation into attempts to influence the media has also repeatedly demonstrated the impact of the use of social networks on participation in protests.

Keywords: educational environment, higher education institution, social networks, information environment.

Вступ. У вітчизняній літературі вплив соціальних мереж на керованість освітнім середовищем висвітлено незначною мірою. Натомість у зарубіжній літературі активно досліджуються ефекти використання соціальних мереж. Відтак, виявлено деякі наслідки їхньої інтеграції в освітній процес.

Керованість освітнім середовищем закладу вищої освіти (ЗВО) покращуються завдяки використанню соціальних мереж, що характеризується низкою переваг: зростає рівень гнучкості графіків та форматів навчання, підвищується рівень продуктивності роботи студентів [1] та ефективність їхньої самоосвітньої діяльності [2]. Експериментально доведена стовідсоткова доступність матеріалів для студентів [3]. Таким чином, ЗВО стають адаптивними у використанні інтерактивної педагогіки та цифрових технологій, забезпечуючи вищий рівень гнучкості освітнього процесу. Гнучкість освітнього процесу передбачає також адаптацію до потреб студентів, а саме доступність навчальних матеріалів в будь-який час в будь-якому місці. Завдяки соціальним мережам, відбувається також покращення комунікації між викладачами та студентами [4]. В результаті, забезпечується синергетичний ефект використання соціальних мереж: інтегруються педагогічні, професійні, соціальні, каталітичні та технічні ефекти [5].

Соціальні мережі також стали частиною освітнього процесу та академічної культури. Ці види технологій можна розглядати як інструменти отримання інформації та знань, опрацювання навчальних матеріалів.

Використання соціальних мереж підвищує ефективність навчання, внаслідок запровадження в освітній процес доступних онлайн навчальних матеріалів [6]. Правильно обрані інструменти електронного інтерактивного навчання сприяють росту креативності та продуктивності освітнього процесу. З іншого боку, правильна інтеграція соціальних мереж в освітнє середовище на засадах систематичного динамічного підходу забезпечує більш ефективну практику викладання та управління закладом вищої освіти [7]. Як наслідок формується повністю кероване освітнє середовище та підтримується академічна культура.

Постановка завдання. Дослідження впливу соціальних мереж на керованість освітнім середовищем закладу вищої освіти дозволяє сформулювати наступні завдання: 1) аналіз активності інформаційно-комунікаційних ресурсів структурних підрозділів університету на базі месенджера Telegram та визначення рівня ризиків; 2) аналіз досліджень зв'язку між використанням студентами соціальних мереж та протестами.

Методологія. Теоретичним та методологічним підґрунтям роботи стали наукові розробки зарубіжних та вітчизняних вчених, спеціальна та загальноекономічна література, матеріали моніторингу оцінки активності інформаційно-комунікаційних ресурсів. Для досягнення мети дослідження було використано такі методи, як аналіз і синтез, а також порівняльний і дедуктивний методи.

Результати дослідження. В межах дослідження соціальні мережі розглядаються як інструмент управління освітнім середовищем закладу вищої освіти. Крім того, соціальні мережі надають змогу керувати суб'єктами освітнього середовища, залучаючи їх до рухів різних напрямків, подій, заходів, семінарів, курсів.

Так, у КПІ ім. Ігоря Сікорського на початку 2019 року було запроваджено інформаційно-діалогову платформу, яка складається з телеграм-каналів та телеграм-ботів деканатів усіх факультетів та інститутів. Для оцінки впливу розвитку ІДП КПІ ім. Ігоря Сікорського на рівень поінформованості та суспільну думку здобувачів освіти та співробітників було проведено компаративний аналіз кількості повідомлень, які містять в собі назву підрозділу, в неформальному телеграм-каналі, призначеному для публікації скарг на навчальний процес. Для ефективного регулювання роботи ІДП виконується щотижневий моніторинг за методикою вимірювання активності (п'ять критеріїв: загальна кількість публікацій на тиждень, кількість власних публікацій на тиждень, кількість відповідей у боті за тиждень, формат публікацій, кількість підписників). За результатами моніторингу в 3 кварталі 2020 року, активність структурних підрозділів розподілилась відповідно до рейтингу (табл. 1).

Таблиця 1 – Частка від максимальної можливої оцінки активності за квартал

Підрозділ	ФТІ	ВПІ	ІТС	ІПСА	ФММ	ФСП	ФЕЛ	ФПМ	ФБМІ	ПБФ	ФМФ
Оцінка, %	83	72	64	60	60	59	58	58	57	56	56

Підрозділ	ХТФ	ФЕА	ІЕЕ	ФБТ	ТЕФ	РТФ	ММІ	ІАТ	ІХФ	ФІОТ	ФЛ	ІМЗ
Оцінка, %	55	55	54	54	49	47	46	45	45	45	41	27

Джерело: складено автором

За кварталною оцінкою, восени 2020 року перше місце за активністю телеграм-каналу деканату займає фізико-технічний інститут КПІ ім. Ігоря Сікорського. Він набрав 83% з максимально можливої оцінки за три місяці. З початку 2019 року спостерігається помітна тенденція до зниження кількості повідомлень негативної тональності про ФТІ (рис. 1).

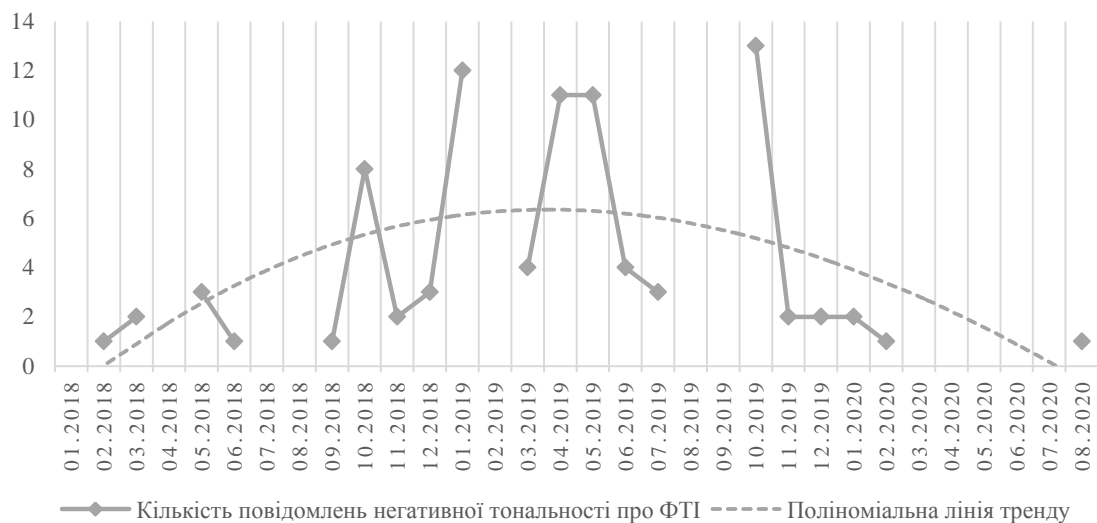

Рисунок 1 – Кількість повідомлень негативної тональності про ФТІ

Джерело: складено автором

На четвертому місці з оцінкою 60% від максимальної за квартал Інститут прикладного системного аналізу. На графіку (рис. 2) помітне суттєве зменшення кількості повідомлень негативної тональності після запровадження ІДП.

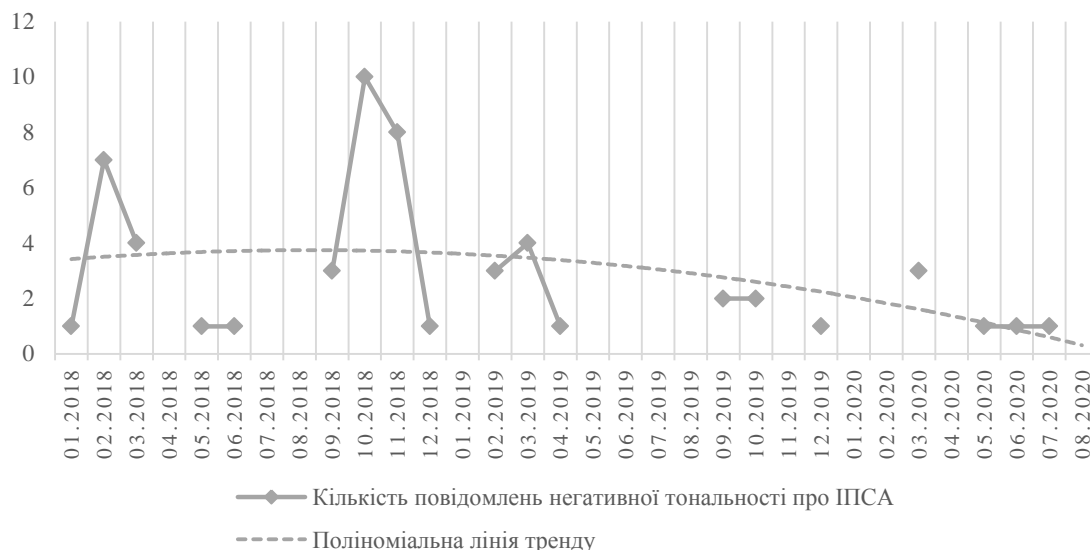

Рисунок 2 – Кількість повідомлень негативної тональності про ПІСА
Джерело: складено автором

Теплоенергетичний факультет займає 16 місце з 23 по активності роботи в телеграм-каналі деканату з оцінкою 49%. На цьому рівні тенденція до зменшення кількості повідомлень негативної тональності ще простежується, але вона не є цілком очевидною.

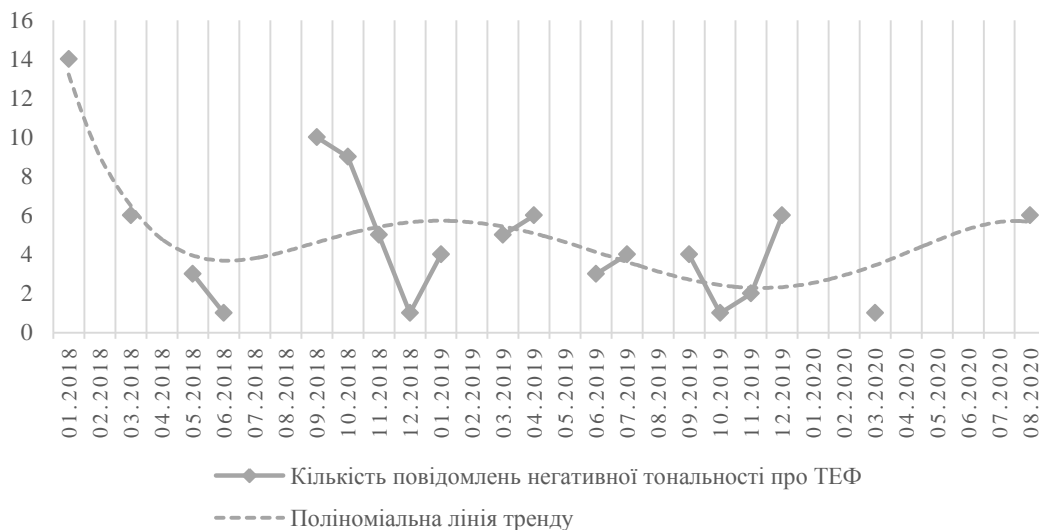

Рисунок 3 – Кількість повідомлень негативної тональності про ТЕФ
Джерело: складено автором

Факультет лінгвістики займає 22 з 23 місць по активності роботи в ІДП КПІ ім. Ігоря Сікорського з оцінкою 41%. На цьому рівні майже не спостерігається зменшення повідомлень негативної тональності (рис. 4).

Рисунок 4 – Кількість повідомлень негативної тональності про ФЛ
Джерело: складено автором

Загалом після впровадження ІДП кількість повідомлень негативної тональності в КПІ ім. Ігоря Сікорського знижується (рис. 5), що дозволяє висунути гіпотезу про наявність впливу інформаційно-діалогової платформи на зменшення рівня соціальної напруги серед здобувачів освіти.

Рисунок 5 – Середня кількість повідомлень негативної тональності
Джерело: складено автором

Використання соціальних мереж може спонукати до участі у протестах або політичних процесах загалом з декількох причин. Соціальні мережі – це джерело новин, яке часто рекомендують надійні друзі та знайомі. Соціальні медіа становлять простір для висловлювань та обговорення. Їхні користувачі, висловлюючи свою думку та/або дискутуючи з іншими людьми, глибше аналізують відповідну інформацію чи тему та легше піддаються впливу.

В основі наведених аргументів лежать два окремих шляхи генерування, за допомоги соціальних медіа, участі у протесті. Перший можна умовно назвати формуванням підтримки. Спілкуючись із групами протестувальників та активістами, натрапляючи на схвальні відгуки про рух та дискутуючи з друзями-прихильниками протестів, люди можуть евентуально погоджуватися з метою або ідеологією протестного руху та глибше усвідомлювати наявну несправедливість [8]. Отже, використання соціальних медіа може залучати до участі, породжуючи настановну підтримку (рис. 6).

Однак не всі потенційні учасники руху докладають зусиль, а в деяких випадках ризикують, щоб приєднатися до колективних дій. За наявності настановної підтримки, людину можна спонукати до участі у тому разі, якщо вона отримує інформацію про певну акцію, зустрічає заклик до дії або бачить обурливий образ, що викликає гнів. Оскільки соціальні мережі становлять арену для поширення подібної інформації та зображень, використання соціальних мереж також може мати ефект активації поведінки. Буває, що учасник переходить до активних дій, щойно усвідомить власне прихильне ставлення до протесту.

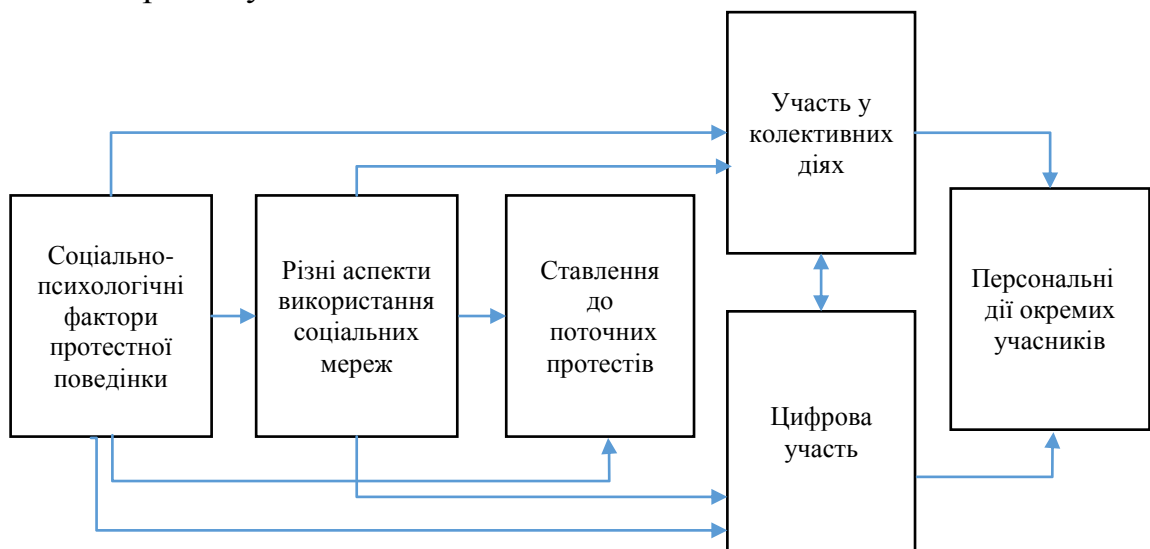

Рисунок 6 – Теоретична модель впливу використання соціальних мереж на участь у протесті
Джерело: [8]

В літературі не аналізуються відмінності між викликанням схвалення, підтримки та активацією поведінки. Почасти це пов'язано з тим, що проведені дослідження нерідко зосереджені на впливі соціальних мереж на протестну поведінку в цілому, а не на участь у конкретному протесті. Коли мова йде про протест в цілому, настановна підтримка не є значущою категорією. Однак, коли мова йде про участь в конкретному протесті, варто розрізняти настановну та поведінкову підтримку. Це дозволило б виявити, що

використання соціальних мереж може залучати до участі в протестах, безпосередньо спонукаючи до певної поведінки, або опосередковано: породжуючи настановну підтримку.

В останні роки публікується чимало наукових матеріалів про зростаючий вплив соціальних мереж на суспільні рухи. Автори здебільшого висвітлюють переваги Facebook і Twitter як організаційних та інформаційних інструментів для цілої низки рухів – від Арабської весни до так званого Осциру («Захопи»), – проте дослідження умов підвищення ефективності використання соціальних мереж для залучення і мобілізації широкого загалу залишається вибірковими. У статті Hensby, A. [9] розглядається взаємозв'язок етапів життєвого циклу руху як системи із ефективністю соціальних мереж як інструменту мобілізації та організації студентських протестів у Великобританії в 2010-2011 роках. Під час цих протестів для залучення мас вже використовувалися соціальні мережі так само, як і згодом у більш масштабному циклі протистояння, яким став «рух [захоплення] площ». Проте їхня мобілізаційна здатність залежала від ряду принагідних факторів, зокрема від гіперболізації цієї події в основних ЗМІ і нагальності початкової мети кампанії. Наприкінці умовного життєвого циклу цих протестів було виявлено, що активісти використовують соціальні мережі, за допомоги «таємних» груп в Facebook, з метою зміцнення утвореної групової ієрархії, що, вочевидь, суперечило їхньому попередньому наполяганню на застосуванні мереж відкритого доступу і принципу представницької демократії.

У дослідженні Lee, F. L., Chen, H. T., & Chan, M. [8] вивчаються ефекти генерації підтримки та активації поведінки студентів Гонконгу, що виражалися у колективних діях, цифровій та індивідуальній участі в акції. Науковці роблять висновок, що використання соціальних мереж може поширювати вплив інших соціально-психологічних параметрів, які передбачають участь у протестах. Емпіричний аналіз вищезгаданого дослідження фокусується на русі «парасольок» у Гонконгу в 2014 році (Hong Kong's Umbrella Movement). Аналіз імовірнісної вибірки студентів (N = 795) показав, що обмін політичною інформацією та безпосередній зв'язок із політичними діями через соціальні мережі вплинув значною мірою як на підтримку, так і на участь у протестному русі «парасольок». Використання соціальних мереж позначилося на кожному стохастичному чиннику каузального ланцюжка, навіть після того, як всі безпосередні причини було усунуто.

Взаємозв'язок між використанням соціальних медіа та участю в протестах у Латинській Америці досліджено у роботі Valenzuela, S., Somma, N. M., Scherman, A., & Arriagada, A. [10], де використано дані опитування Проекту громадської думки Латинської Америки за 2012 рік, що представляє доросле населення 17 країн Латинської Америки. Виявлено, що використання

соціальних медіа в політичних цілях значно збільшує шанси протесту і становить одну з його значущих передумов. Крім того, соціальні медіа зменшують прогалини в протестах, пов'язані з віком, статтю людей, а також їхнім ставленням до політики.

Висновки. Це дослідження надає змогу зробити висновок, що вплив соціальних мереж на керованість освітнім середовищем закладу вищої освіти має різні наслідки. По-перше, контент інформаційно-комунікаційних ресурсів КПІ ім. Ігоря Сікорського дозволяє створити позитивний імідж організації, оперативно інформувати та спілкуватися із зацікавленими сторонами: студентами, викладачами, абітурієнтами, тощо. Доцільний контент сторінки, корисний та реалістичний щодо суспільно-економічної, політичної дійсності в країні, визначає ступінь впливу соціальних мереж не лише на освітнє середовище, академічну культуру закладу вищої освіти, а й на зовнішнє середовище. Наукова новизна в цьому розрізі полягає у демонстрації на прикладі КПІ ім. Ігоря Сікорського позитивних зрушень в керуванні освітнім середовищем закладу вищої освіти завдяки використанню соціальних мереж, зокрема, завдяки впровадженню інформаційно-діалогової платформи та її наповненню у відповідності до критеріїв активності.

По-друге, приклади використання соціальних мереж в різних країнах доводять, що вони становлять організаційний, інформаційний інструмент, який було застосовано для цілої низки рухів: інструмент мобілізації та організації студентських протестів у Великобританії в 2010-2011 роках; інструмент генерації підтримки та активації поведінки студентів Гонконгу через колективні дії, цифрову та індивідуальну участь в заходах; інструмент гармонізації протестної діяльності.

Перспективою подальших наукових розробок за даним напрямом дослідження може бути визначено: моніторинг стану розвитку соціальних мереж на керованість освітнім середовищем закладів вищої освіти. Основною рекомендацією щодо використання результатів дослідження є необхідність організації системи стратегічного контролю за соціальними мережами в освітніх установах для запобігання формуванню деструктивних соціальних процесів.

Література:

1. Benta, D., Bologa, G., Dzitac I. (2015). University Level Learning and Teaching via E-Learning Platforms, *Procedia Computer Science*, 55, 1366-1373. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2015.07.123>.
2. Moreno, V., Cavazotte F., Cavazotte, F., Alves I. (2016). Explaining university students' effective use of e-learning platforms: Effective use of e-learning platforms. *British Journal of Educational Technology*, 48(4). 10.1111/bjet.12469.
3. Chivu, R.-G., Turlacu, L.-M., Stoica, I., Radu, A.V. (2018). Identifying the effectiveness of e-learning platforms among students using Eye-Tracking technology. *Fourth International Conference on Higher Education Advances*, 621-628. Available from:

https://www.researchgate.net/publication/326501573_Identifying_the_effectiveness_of_e-learning_platforms_among_students_using_Eye-Tracking_technology.

4. Keane, T., Keane, W. F., Blicblau, A. S. (2016). Beyond traditional literacy: Learning and transformative practices using ICT. *Education and Information Technologies*, 21(4), 769-781. <https://dx.doi.org.ezproxy.uned.es/10.1007/s10639-014-9353-5>.
5. Jain, M., Tyagi, R. (2017). Education standard can be improved by integrating. ICT in Education. *International Education & Research Journal*, 3(10), 77-80. Available from: <http://ierj.in/journal/index.php/ierj/article/view/1452/1383>.
6. Lytras, M., Sarirete, A., Damiani, E. (2020). Technology-enhanced learning research in higher education: A transformative education primer, *Computers in Human Behavior*, 109, 106350. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106350>.
7. Serrano, D. R., Dea- Ayuela, M. A., Gonzalez- Burgos, E., Serrano- Gil, A., Lalatsa, A. (2019). Technology- enhanced learning in higher education: How to enhance student engagement through blended learning. *European Journal of Education*, 54, 273–286. <https://doi.org/10.1111/ejed.12330>.
8. Lee, F. L., Chen, H. T., & Chan, M. (2017). Social media use and university students' participation in a large-scale protest campaign: The case of Hong Kong's Umbrella Movement. *Telematics and Informatics*, 34(2), 457-469.
9. Hensby, A. (2017). Open networks and secret Facebook groups: exploring cycle effects on activists' social media use in the 2010/11 UK student protests. *Social Movement Studies*, 16(4), 466-478.
10. Valenzuela, S., Somma, N. M., Scherman, A., & Arriagada, A. (2016). Social media in Latin America: deepening or bridging gaps in protest participation?. *Online information review*.